

<p>ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS</p> <p>FÓLIA SOZOLOGICA</p> <p>(Acta Univ. Lodz., Folia sozol.)</p>	1	125—143	1983
--	---	---------	------

Maria KURZAC

PROJEKTOWANE NOWE REZERWATY PRZYRODY
W POLSCE ŚRODKOWEJ W LATACH 1975—1980

THE PROPOSALS
OF NEW NATURE RESERVES ON CENTRAL POLAND TERRITORY
TO BE ESTABLISHED IN THE YEARS 1975—1980

ABSTRACT: In the area of Central Poland about 35 new nature reserves are projected to be from. Among them forest reserves take the first place. They are ment to protect natural phytocoenosis of forest which are typical for this area. Also formation of few peatbog-, floristic-, and landscape- reserves is of great importance. An enlargement of the area of four already existing reserves is also expected (summary see page 143).

Treść

1. Wstęp
2. Województwo miejskie łódzkie: Główno, Szczawin, Rąbień
3. Województwo skierniewickie: Puszcza Mariańska, Bażantarnia, Janinów, Dolina Mrogi, Okręt
4. Województwo sieradzkie: Dąbrowa w Niżankowicach, Woźniki, Nowa Wieś i Komarówka (powiększenie), Dobroń, Ugoda Barczewska, Szynkielów
5. Województwo piotrkowskie: Bąkowa Góra, Piskorzaniec I, Piskorzaniec II, Wójcik, Dawidów, Ośrodek Hodowli Żubrów w Księżu, Sługocice, Taraska, Prócheńsko, Meszcze (powiększenie), Lubiaszów (powiększenie), Barkowice Mokre
6. Województwo płockie: Byszew, Studzien, Ktery
7. Województwo częstochowskie: Knieja, Kalej I, Kalej II, Kręciwilk, Przełom Warty pod Częstochową, Parkowe (powiększenie)
8. Piśmiennictwo
9. Summary

1. WSTĘP

Zakład Botaniki Instytutu Biologii Środowiskowej UŁ od wielu lat zajmuje się ochroną rezerwatową na obszarze Polski środkowej. Badania obejmują najczęściej tereny województw: miejskiego łódzkiego, skierniewickiego, piotrkowskiego, a także częściowo — częstochowskiego, płockiego, włocławskiego, kaliskiego i kieleckiego. W wyniku współpracy z wojewódzkimi konserwatorami przyrody, Okręgowym Zarządem Lasów Państwowych oraz WKOP i PROP odkrywane w terenie nowe, godne ochrony obiekty są — po bliższym zbadaniu — kwalifikowane jako przyszłe rezerваты przyrody. Zadaniem tych rezerwatów jest ochrona najcenniejszych ostałków naturalnych zespołów roślinnych, drzewostanów, ginących gatunków roślin i zwierząt oraz niepowtarzalnych cech krajobrazów Polski niżowej.

Artykuł ten ma na celu zestawienie i krótkie omówienie projektów nowych rezerwatów; zarówno tych, które są już skonkretyzowane w formie dokumentacji projektowej, jak i tych, dla których dokumentacje są w toku lub będą opracowywane. Z zestawienia tego wynika, jak duże zadania czekają konserwatorską ochronę przyrody na tym terenie aby zapewnić przetrwanie cennych dla nauki i kultury obiektów przyrody.

2. WOJEWÓDZTWO MIEJSKIE ŁÓDZKIE

Rezerwat leśny Głowno (27,61 ha), położony w głębi niewielkiego kompleksu leśnego, około 1,5 km w kierunku północno-zachodnim od miasta Głowna, poświęcony ma być ochronie drzewostanu jodłowego w wieku około 110 lat, rosnącego na granicy zasięgu. Jest to wyspa jodły, ocalała wśród rozległych przestrzeni borów sosnowych sztucznego pochodzenia. Warstwę drzew budują dęby szypułkowe, niewielką domieszkę stanowi brzoza brodawkowata, grab i sosna zwyczajna. Podszyt, rozwinięty dość równomiernie, składa się z podrostów graba, rzadziej jodły, dębu, świerka, brzozy i jarzębiny. Z krzewów dominuje kruszyna, a w płatach żyźniejszych rośnie dereń świdwa, trzmielina zwyczajna i bez czarny. Z wyjątkiem miejsc bardzo zacienionych przez drzewa i krzewy, runo rozwija się bujnie. Do osobliwości rezerwatu należy zaliczyć kwitnący i owocujący okaz bluszczu *Hedera helix* (Olaček 1979a), lilie złotogłów *Lilium martagon* oraz dwa gatunki storczyków — listerę jajowatą *Listera ovata* i gnieźnika leśnego *Neottia nidus-avis* (Olaček, Kurowski, Mamiński 1979).

Rezerwat leśny Szczawin (43,04 ha) — zajmuje część uroczyska Szczawin, rozciągającego się po zachodniej stronie linii kolejowej Zgierz—Łowicz. Jego północną granicę stanowi rzeka Moszczenica, która płynie tu wyraźną, głęboką doliną, tworząc liczne zakola i podcinając brzegi. Głębokimi rynnami erozyjnymi sączą ku niej swe wody małe ciekły. Urozmaicają one krajobraz i dodają uroku terenowi rezerwatu (Filipiak, Kurowski 1979).

Rezerwat ma chronić naturalny fragment lasu jodłowego, ocalały wśród antropogenicznych drzewostanów sosnowych. Na glebach brunatnych, pochodzenia wodno-lodowcowego, występuje zespół grądu niskiego *Tilio-Carpinetum stachyetosum silvaticae* w odmianie geograficznej małopolskiej. Na glebach bardziej suchych i kwaśnych rośnie bór sosnowy świeży subkontynentalny *Peucedano-Pinetum*. Jodły rosną zarówno w grądzie, jak i w borze świeżym; jednak najokazalsze egzemplarze oraz najbardziej dynamiczne odnowienia znajdujemy w grądzie. Runo lasu jest bogate, wyraźnie zróżnicowane na aspekt wczesnowiosenny i letni. Rośnie w nim wiele roślin objętych ochroną gatunkową, m. in. kwitnące okazy bluszczu *Hedera helix*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis latifolia*, widlak goździsty *Lycopodium clavatum* i widłak spłaszczony *L. complanatum*, mącznica lekarska *Arctostaphylos uva-ursi*, paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare*, marzanka wonna *Asperula odorata* i inne (Filipiak 1978, Filipiak, Kurowski 1979).

Rezerwat jest cennym obiektem naukowym, dydaktycznym i krajobrazowym. Bliskie sąsiedztwo ośrodków miejskich (Łódź, Zgierz, Stryków) zwiększa możliwości wykorzystania go do celów turystyczno-krajobrazowych.

Rezerwat torfowiskowy Rąbień (58,06 ha) obejmuje torfowisko wysokie, położone na wododziale Odry i Wisły, około 2,5 km w kierunku południowym od Aleksandrowa Łódzkiego. Największą część rezerwatu zajmują liczne doły potorfowe i groble powstałe wskutek eksploatacji torfu. Najstarsze wyrobiska porosłe są krzewami wierzby szarej i brzozy omszałej, nieco młodsze zarasta trzcina. Wyrobiska najmłodsze, z otwartym lustrem wody, pokrywa gęste pło utworzone z torfowców i mchów. Bliżej brzegu przechodzi ono w typowe mszary z bogatą i interesującą florą. Obrzeża mszarów porastają zbiorowiska turzycowe i szuwarowe. Na bardziej podsuszone podłoże wkraczają krzewy i drzewa — stopniowo wykształca się bór bagienny. Wschodnią część rezerwatu zajmują mokre łąki, zaś część południowo-wschodnią i północną porastają wilgotne lasy z dużym udziałem olszy czarnej, brzozy omszonej i sosny zwyczajnej (Olaczek, Mamiński 1979).

Potrzeba ochrony rezerwatowej wynika przynajmniej z dwu powodów; jest to jedno z niewielu zachowanych w Polsce środkowej

(a w woj. łódzkim jedyne) torfowisk wysokich z typową florą. Jest to także doskonały model dydaktyczny służący od wielu lat jako teren ćwiczeń dla studentów biologii UŁ.

3. WOJEWÓDZTWO SKIERNIEWICKIE

Rezerwat leśny Puszcza Mariańska (120,32 ha) leży w Puszczy Boli-mowskiej, na północny-zachód od wsi Puszcza Mariańska, w komplek-sie leśnym między Rawką a Dolną Suchą — prawobrzeżnymi dopływami Bzury. Na glebach brunatnych kwaśnych i zbielicowanych, wytworzo-nych z piasków gliniastych i zalegających na glinie ciężkiej, rośnie sta-ry drzewostan dębowo-grabowy z domieszką sosny zwyczajnej, brzo-zy brodawkowatej i osiki. Ochronie mają podlegać dość dobrze zacho-wane fragmenty zbiorowisk leśnych: grąd typowy *Tilio-Carpinetum typicum*, grąd wilgotny *Tilio-Carpinetum stachyetosum silvaticae*, bór mieszany *Pino-Quercetum*, bór sosnowy świeży *Peucedano-Pinetum*, bór wilgotny *Pinus-Molinia* oraz niewielki płat łągu olszowo-jesionowego *Circaeo-Alnetum*. Dość widny las jest piękny, zwłaszcza wiosną, gdy runo zakwita barwnymi kwiatami gajowca żółtego *Galeobdolon luteum*, przyłaszczki *Hepatica nobilis*, zawilca gajowego *Anemone nemorosa*, ja-skra kaszubskiego *Ranunculus cassubicus*, zdrojówki rutewkowatej *Iso-pyrum thalictroides* i wielu innych. Z gatunków chronionych występuje tu dość licznie lilia złotogłów *Lilium martagon*, a we fragmentach boro-wych — widłak goździsty *Lycopodium clavatum* i widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum* (Jakubowska-Gabara 1980 a).

Malowniczość krajobrazu, różnorodność szaty roślinnej i niezwykle bogata flora przemawiają za dużymi możliwościami wykorzystania re-zerwatu do celów naukowych, dydaktycznych i kulturowych.

Rezerwat leśny Bażantarnia (48,39 ha) — uroczysko leśne nad Ucha-nką w odległości 9 km na zachód od Skierniewic. Nazwa uroczyska ma uzasadnienie historyczne, bowiem pod koniec XVIII i XIX wieku hodowano tu bażanty. Był to wówczas teren łowów należący do cesa-rzewicza W. Ks. Konstantego Pawłowa i jego żony Joanny Grudziń-skiej. Po śmierci Księżny Łowickiej dobra dołączono do posiadłości królewskich. Od 1838 r. Bażantarnia przechodzi w ręce cara Mikołaja I. Z biegiem czasu zaznacza się tu coraz bardziej plądrownicza gospo-darka leśna. Nie hoduje się tu już barwnych ptaków, wycina dorodne drzewa, niszczy runo leśne. W czasie zrębów dokonywanych w 1961 r. padło 20 sztuk wspaniałych dębów; wśród nich okazy liczące po 200—250 lat. Niezwykle szkodliwym zabiegiem było założenie po woj-

nie w środku lasu żwirowni. Teren ten do dziś nie został odpowiednio zagospodarowany (Dzięczkowski 1969).

Roślinność projektowanego rezerwatu, mimo znacznych zniekształceń, wykazuje spore zróżnicowanie zarówno pod względem wiekowym, jak i florystycznym. Zbiorowiska mają wyraźny układ strefowy, związany z konfiguracją terenu oraz z mało przepuszczalnym podłożem (podścielająca warstwa gliny). Najbardziej wilgotne partie zajmuje ols i łęg olszowy, miejsca suchsze porasta grąd i dąbrowa świetlista (Kurzac i in. 1980). W uroczysku zachowało się około 60 dębów szypułkowych o pomnikowych rozmiarach. Najpiękniejsze i najzdrowsze okazy rosną w olszowych partiach lasu. Na szczególną uwagę zasługują jednak dwa samotne ponad 200-letnie buki zwyczajne — pomniki przyrody o obwodach pni 2,4 oraz 2,8 m, najdalej na północny-wschód wysunięte stanowisko w Polsce środkowej (Dzięczkowski 1969, Olaczek 1971).

Różnorodność zbiorowisk leśnych, bogaty świat roślinny i zwierzęcy, sędziwe drzewa — stanowią o wartościach naukowo-dydaktycznych tego obiektu.

Rezerwat leśny Janinów (48,73 ha) — fragment naturalnego lasu koło Brzezin. Ma chronić dość dobrze zachowany starodrzew bukowy w wieku 90—130 lat. Wykształcił się tu zespół kwaśnej buczyny niżowej *Luzulo pilosae-Fagetum*, z typowo mozaikowym i acidofilnym runem. Warstwę drzew, obok buka, tworzą dąb szypułkowy i grab. Zwarcie koron jest duże, las jest wybitnie cienisty. Skąpe runo budują nieliczne gatunki roślin zielonych (perłówka zwisła *Melica nutans*, zawilec *Anemone nemorosa*, turzyca palczasta *Carex digitata*, kosmatka owłosiona *Luzula pilosa*) oraz mszaki (*Hypnum cupressiforme*, *Polytrichum attenuatum*, *Dicranella heteromalla*, *Dicranum scoparium*, *Mnium hornum*). Glebę zalega gruba warstwa opadłych, wolno rozkładających się liści bukowych (Rutowicz, Sowa 1976).

Naturalne lasy bukowe w Polsce środkowej należą już do rzadkości. Projektowany rezerwat jest więc obiektem tym cenniejszym dla nauki i środowiska. Winien on stać się dla botaników i leśników poligonem doświadczalnym, w którym możliwe jest obserwowanie naturalnych warunków bytowania i potencjałów życiowych buka.

Rezerwat krajobrazowy Dolina Mrogi. O wartościach przyrodniczych i malowniczości tego terenu pisali w swych pracach Olaczek (1963, 1971) oraz Mamiński (w druku).

U źródeł pod Wiączyniem, aż do Głowna, Mroga płynie głęboko wcięta dolina, którą urozmaicają liczne parowy. Strone zbocza wąwozów porasta różnorodna roślinność leśna. Projektowany rezerwat ma chronić całość krajobrazu w przełomowym odcinku doliny, przecina-

jącej krawędź Wzniesień Łódzkich. Występują tu m. in. płaty naturalnych lasów liściastych, liczne głązy narzutowe, wielobarwne murawy kserotermiczne z tymotką Boehmera *Phleum boehmeri*, wiązówką bulwkową *Filipendula hexapetala*, posłonkiem pospolitym *Helianthemum ovatum* i innymi roślinami (Olaćzek 1971). Jest to cenny obiekt dla przyrodnika i dla krajoznawstwa.

Rezerwat ornitologiczny Okręt (około 385 ha) w dolinie Bobrówki koło Łowicza. Ma obejmować istniejący już od XVI wieku staw rybny Okręt, pobliskie stawy Rydwan i Korab oraz otaczające je zbiorowiska szuwarowe, łąki i zarośla wierzbowe. Spotyka się tu niezwykle duże zgrupowanie ptaków błotnych i wodnych. Tylko dwuletnie obserwacje ptaków, prowadzone w latach 1971—1972, wykazywały 181 gatunków, w tym 137 lęgowych. Do prawdziwych rzadkości należą: nur czerwonoszyi, czapla purpurowa, czapla biała, kormoran, bielik, rybitwa wielkodzioba. Ponadto przez teren ten przebiegają granice zasięgu kilku gatunków; stanowiska sowy błotnej *Asio flameus*, bataliona *Philomachus pugnax* i wodniczki *Acrocephalus paludicola* należą do najbardziej wysuniętych na południe, a miejsca gniazdowania gęsi gęgawej *Anser anser* wyznaczają południowo-wschodnią granicę jej arealu (Markowski, Szmigero, Wojciechowski 1974).

Ciekawy jest także świat roślinny. W Okręcie występują rzadkie gatunki roślin: jeziorza morska *Najas marina* i jeziorza mała *N. minor* (Olaćzek 1971). Barwne, wilgotne łąki, zbiorowiska skrzypu bagiennego, rdestu ziemnowodnego, szuwaru mannowego i tatarakowego oraz turzycowiska z turzycą sztywną *Carex hudsonii* i niezwykle bogactwo ptaków stanowią o wartościach naukowych i krajobrazowych projektowanego rezerwatu. Warto odnotować, że od 1971 r. członkowie Sekcji Ornitologicznej Studenckiego Koła Naukowego Biologów UŁ organizują rokrocznie obozy naukowe. Mają one na celu poznanie ornitofauny lęgowej i przelotnej tych obszarów.

4. WOJEWÓDZTWO SIERADZKIE

Rezerwat leśny Dąbrowa w Niżakowicach (102,25 ha). W uroczysku Nieżankowice, około 7 km od Działoszyna, w północno-wschodniej części Załęczańskiego Parku Krajobrazowego zachował się niewielki fragment około 120-letniego liściastego lasu. Na zdegradowanych glebach brunatnych oraz pseudobielicowych rozwinęło się zbiorowisko acidofilnej dąbrowy *Calamagrostio-Quercetum*. Warstwę drzew buduje dąb bezszypułkowy *Quercus sessilis*, któremu towarzyszy sosna, brzoza brodawkowata i osika. Dąb znakomicie się odnawia, dominuje w podszyciu,

a w runie tworzy silne naloty. Sosna, mimo długotrwałej uprawy, występuje wyłącznie w najwyższej warstwie drzew. Bogate w gatunki runo tworzy specyficzną mozaikę złożoną zarówno z gatunków charakterystycznych dla lasów liściastych, jak i związanych z siedliskami uboższymi i sosną. Na szczególną uwagę zasługują odnotowane w rezerwacie stanowiska roślin ciepłolubnych — pięciornika białego *Potentilla alba*, groszka czerniejącego *Lathyrus niger* i koniczyny dwukłosowej *Trifolium alpestre*. Wprowadzie ich udział jest niewielki, jednakże świadczą one o potencjalnych możliwościach siedliska oraz są dowodem naturalności fitocenozy (Kurzac 1980).

Acidofilna dąbrowa, jako typ zbiorowiska roślinnego zanika w całej Polsce, przekształcana zwykle w drzewostany czysto sosnowe. Rezerwat w Nizankowicach winien zapewnić ochronę temu zbiorowisku, tak ubogo dotychczas reprezentowanemu w krajowej sieci rezerwatowej. Zabezpieczy on także zasoby puli genowej dębu bezszypułkowego z siedlisk ubogich oraz zagwarantuje przywrócenie zniekształconym partiom lasu ich naturalnego charakteru. Mimo znacznych deformacji zbiorowiska, spowodowanych schematyczną gospodarką leśną, rezerwat stanowi cenny obiekt do obserwacji naukowych i zajęć dydaktycznych. Duże walory estetyczne sprawiają, iż jest to zawsze miłe miejsce wypoczynku dla wielu wycieczkowiczów odwiedzających park krajobrazowy.

Rezerwat leśny Woźniki (56,78 ha), położony między wsiami Stawiszcz i Woźniki przy drodze Łódź — Zduńska Wola — Sieradz. Na terenie projektowanego rezerwatu występują zbiorowiska żyźnej dąbrowy świetlistej *Potentilla albae-Quercetum*, grądu typowego *Tilio-Carpinetum typicum* oraz małe płyty grądu wilgotnego *Tilio-Carpinetum stachyetosum silvaticae*. W zachodniej części obiektu zachowały się stare 120—150 letnie drzewostany dębowe z domieszką równie starych sosen — dodatkowy walor krajobrazowy rezerwatu. Runo odznacza się szczególnym bogactwem florystycznym. Występuje tu szereg bardzo interesujących roślin, notowanych w Polsce środkowej z nielicznych stanowisk, m. in. są to: dzwoniecznik wonny *Adenophora liliifolia*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, prosienicznik plamisty *Hypochoeris maculata*, rutewka orlikolistna *Thalictrum aquilegifolium*, goździk pyszny *Dianthus superbus*, okrzyn łąkowy *Laserpitium prutenicum*. Z roślin chronionych obficie występuje lilia złotogłów *Lilium martagon* i pełnik europejski *Trollius europaeus* (Jakubowska-Gabara 1980b).

Woźniki są przykładem naturalnego, bogatego w gatunki, sędziwego lasu, który powinien służyć nauce, dydaktyce i rekreacji.

Istnieje projekt poszerzenia granic rezerwatów leśnych Nowa Wleś i Komarówka oraz połączenia ich w jeden obiekt chroniony. Postulat

w tej sprawie wysunął K u r o w s k i (1979). Wniosek spotkał się z poparciem wojewódzkich władz konserwatorskich, w następstwie czego sporządzono dokumentację projektową (S o w a, F i l i p i a k 1980).

Komasówka ma zostać powiększona o przyległe od zachodu dwa oddziały leśne z grądem niskim *Tilio-Carpinetum stachyetosum silvaticae*, grądem typowym *Tilio-Carpinetum typicum* i wzdłuż rowu — z łęgiem jesionowo-olszowym *Circaeo-Alnetum*. W proponowanych granicach znajdują się ponadto liczne stanowiska kwitnącego bluszczu *Hedera helix*, które uznano za pomniki przyrody (S o w a 1964, O l a c z e k 1979a, O l a c z e k, K u r z a c 1978, S o w a, F i l i p i a k 1980).

Powiększenie Nowej Wsi pozwoli na połączenie obu rezerwatów w jeden obiekt. Zachowały się tu świerczyny z dużą ilością malin i jeżyn w runie. Do wschodniej części rezerwatu projektuje się dołączenie fragmentu lasu z piękną grupą starych olsz i przestojami ponad 100-letnich jodeł, świerków, sosen i buków (S o w a, F i l i p i a k 1980).

Poszerzony rezerwat da większe możliwości obserwacji naturalnych fitocenoz leśnych w pełnym ich zróżnicowaniu.

Rezerwat torfowiskowo-leśny Dobroń (137,16 ha) położony w nadleśnictwie Kolumna, w pobliżu Mogilna Małego w gminie Dobroń. Ma on chronić obszar wydm porośniętych borami sosnowymi oraz liczne śródleśne torfowiska z interesującymi gatunkami roślin. Bardzo ciekawie przedstawia się szata roślinna rezerwatu; występuje tu szereg zbiorowisk leśnych, torfowiskowych, szuwarowych i wodnych. Lasy liściaste reprezentowane są jedynie przez niewielkie fragmenty łęgu jesionowo-olszowego *Circaeo-Alnetum*, o poważnie zmienionej strukturze drzewostanowej i zubożonym runie. W rezerwacie przeważają zbiorowiska borowe. Najbardziej nasłonecznione szczyty wydm zajmują płaty boru sosnowego chrobotkowego *Cladonio-Pinetum* przechodzące zwykle w bór sosnowy wrzosowy. Rozległe przestrzenie zajmuje bór sosnowy świeży *Leucobryo-Pinetum* w postaci typowej oraz w wariantach z borówką brusznicą i kostrzewą owczą. U podnóży wydm strefy przejściowe między roślinnością bagienną, a typowo borową, zajmuje bór wilgotny *Pinus-Molinia*, zaś na obrzeżach licznych dołów potorfowych w nieckach międzywydmowych rozwija się fragmentarycznie bór bagienny *Vaccinio uliginosi-Pinetum*. Różnorodna i obfitująca w rzadkie gatunki jest również roślinność dziewięciu dołów torfowych. Wyrobiska te, zarośnięte w różnym stopniu, ilustrują różne fazy przekształceń sukcesyjnych, które zależą od stosunków wodnych terenu. Z ciekawszych zbiorowisk, rozwijających się tu, należy wymienić: zespół turzycy sztywnej *Caricetum elatae*, zespół przygielki białej *Rhynchosporium albae* oraz zespół turzycy nitkowatej *Caricetum lasiocarpae* (K u r o w s k i, M a m i ń s k i 1980).

Osobliwością rezerwatu jest długosz królewski *Osmunda regalis*, piękna i coraz rzadziej spotykana paproć, reprezentująca element subatlantycki. Występowanie długosza pod Dobroniem po raz pierwszy stwierdzili studenci — uczestnicy Koła Naukowego Ochrony Przyrody UŁ. W czasie inwentaryzacji flory licznych torfowisk odnotowali 4 kępy paproci. Dalsze poszukiwania prowadzone na tym terenie przez J. Kurowskiego i M. Mamińskiego dały nowe rezultaty. Stwierdzono, że głównym siedliskiem *Osmunda regalis* jest bór sosnowy wilgotny *Pinus-Molinia*, gdzie wśród 60-letnich drzewostanów świerkowo-sosnowych rośnie kilka okazałych kęp długosza. Następne skupienie znajduje się nieopodal, na skraju zarastającego dołu potorfowego w ekotonie płatu welniankowego i boru bagiennego. Długosz wykazuje dobry wzrost, produkuje wiele zarodników i obficie się obsiewa. Stanowisko *Osmunda regalis* w Dobroniu jest pierwszym stwierdzonym na Wysoczyźnie Łaskiej. Jego wartość dla nauki jest tym większa, że należy ono do najdalej wysuniętych na wschód w obszarze Polski środkowej (Kurowski, Mamiński 1979).

Rezerwat florystyczny Ugoda Barczewska (około 2 ha) — obejmuje niewielki płat torfowisk i podmokłych lasów chłopskich przylegających od północy do uroczyska Dąbrowa Wielka, nadleśnictwo Złoczew. Rezerwat ma chronić stanowisko długosza królewskiego *Osmunda regalis*. Paproć rośnie w zatorfionej niecce pośród roślinności boru bagiennego *Vaccinio uliginosi-Pinetum* wraz z takimi gatunkami, jak: borówka czarna *Vaccinium myrtillus* i borówka bagienna *V. uliginosum* oraz bagno zwyczajne *Ledum palustre* (Kurowski 1975, 1979).

Rezerwat torfowiskowy Szynkielów (około 100 ha) — leży na lewym brzegu Warty, na terenie wsi Szynkielów, po lewej stronie drogi Wida-wa—Wieluń. Ochronie ma podlegać torfowisko „Nad Ługiem”, wydma śródlądowa i bór bagienno. Na glebach torfowo-murszastych wykształciły się głównie zbiorowiska torfowisk niskich i przejściowych oraz młaki niskoturzycowe. Z punktu widzenia fitosocjologii interesującym jest pionierski zespół przygielki białej *Rhynchospora alba* z jego charakterystycznymi gatunkami: przygielką białą *Rhynchospora alba* i widłakiem torfowym *Lycopodium inundatum*. Liczne doły potorfowe zajmują zbiorowiska szuwarowe, zaś miejsca suchsze — łąki kośne i pastwiska sitowe. Na okrajkach rozwijają się ubogie w gatunki zespoły z bliźniczką psią trawką *Nardus stricta* i wrzosem zwyczajnym *Calluna vulgaris*. W płytkim, bezodpływowym zagłębieniu u podnóża wydmy występuje bór bagienno *Vaccinio uliginosi-Pinetum*. Wydnę częściowo porasta suchy bór chrobotkowy, zaś na miejsca niezalesione wkraczają pionierskie zbiorowiska szczotliczy siwej *Corynephorus canescens* (Siciński 1978).

5. WOJEWÓDZTWO PIOTRKOWSKIE

Rezerwat krajobrazowy Bąkowa Góra (1914 ha). W skład rezerwatu mają wchodzić grunty wsi Bąkowa Góra oraz przylegające do nich od zachodu, północy i wschodu uroczyska leśne Bąkowa Góra i Wilkowice. Wieś leży przy drodze Piotrków-Przedbórz, około 6 km na południe od gminy Ręczno. Cały ten teren wyróżnia się dużym urozmaicheniem rzeźby i walorami przyrodniczo-kulturowymi. Punktem kulminacyjnym jest wzgórze o wysokości 282 m n.p.m. górujące nad doliną Pilicy i okolicznymi polami. Podnóże oraz wschodni, stromy stok góry, zajmują zabudowania wsi znanej już od 1340 r. Szczyt, porośnięty wielogatunkowym lasem, wieńczy ruiny XIV-wiecznego zamku. Nieopodal ruin zachował się piękny, zabytkowy dwór z II połowy XVIII w. zbudowany przez rodzinę Małachowskich. Godnym uwagi jest także kościół parafialny z XV w., przebudowany w wieku XVIII, usytuowany na północno-wschodnim zboczu wzgórza. W obrębie rezerwatu wyznaczono tzw. obszar wzmożonej ochrony (92,17 ha), wyróżniający się pod względem florystyczno-fitosocjologicznym szczególnymi wartościami naukowymi i dydaktycznymi. Oba uroczyska leśne charakteryzuje duże zróżnicowanie siedliskowe i bogactwo flory. Największą ich powierzchnię zajmuje bór mieszany *Pino-Quercetum*, któremu zwykle towarzyszą płaty boru świeżego *Leucobryo-Pinetum*. Siedliska bardziej żyzne i wilgotne porastają zbiorowiska grądowe i dąbrowowe. Lokalne zagłębienia terenowe zajmuje łęg jesionowo-olszowy *Circaeo-Alnetum*, zaś stale podtapiane śródleśne polany stanowią barwne kobierce łąk ziółoroślowych *Filipendulo-Geraniumetum*. W bogato rozwiniętym ruie występują liczne gatunki chronione, rzadkie i bardzo rzadkie w Polsce środkowej. Do najcenniejszych należy zaliczyć: parzydko leśne *Aruncus silvester*, podejrzona rutolistnego *Botrychium multifidum*, buławnika czerwonego *Cephalanthera rubra*, widłaka wronca *Lycopodium selago* oraz kosatkę kielichową *Tofieldia calyculata* (Olaček i in. 1980). Podawane do niedawna z tego terenu stanowisko zimoziołu północnego *Linnaea borealis* (Olaček 1978, 1979b) nie zostało odnalezione.

Równie ciekawie przedstawia się flora porostów epifitycznych rezerwatu. Między innymi wyróżniono tu rzadki zespół *Calicetum viridis*, posiadający optymalne warunki rozwoju w górach. Z gatunków go wyróżniających odnotowano *Calicium viride*. Obecność przedstawicieli z tej grupy jest jeszcze jednym dowodem naturalności lasu (Czyżewska 1973).

Rezerwat winien stać się obiektem ucieleśniającym ideę jedności ochrony spuścizny kulturowej i przyrodniczej. O jego dużych wartościach krajobrazowych, naukowych i turystycznych stanowią pamiątki

historyczne, bogactwo form ukształtowania powierzchni (wzgórza morenowe, wąwozy, stromizny zboczy, dolina Pilicy z terasami), cenne znaleziska florystyczne i piękno starego dębowo-grabowego lasu.

Rezerwat leśny Piskorzeniec I leży w leśnictwie Piskorzeniec, nadleśnictwie Przedbórz, około 4 km w kierunku południowo-wschodnim od Przedborza. Rezerwat obejmuje północno-wschodnią i wschodnią część uroczyska, którą porastają olsy, łęgi olszowe oraz łęgi jesionowo-wiązowe. Szczególnie cennymi są dobrze zachowane naturalne drzewostany jodłowe w wieku 70—140 lat z domieszką sosny, świerka, graba i dębu. Porastają one nieco suchsze partie rezerwatu. Jodła odnawia się tu bardzo intensywnie. Świadczą o tym liczne różnowiekowe podrosty i siewki w runie lasu. W niektórych częściach rezerwatu jodła tworzy niemalże czysty drzewostan (Urbanek-Rutowicz 1969).

Rezerwat torfowiskowy Piskorzeniec II — są to rozległe tereny torfowisk ciągnące się w środkowych, północnych i północno-zachodnich częściach uroczyska. Powstały one na zarośniętych od kilkudziesięciu lat stawach rybnych. Obserwuje się tu płaty torfowisk wysokich typu bałtyckiego z charakterystyczną regeneracją soczewkową. Kępy zajmuje zbiorowisko *Sphagnetum medio-rubelli*, a dolinki — *Caricetum limosae*. W niektórych fragmentach torfowiska występują dywanowe płaty zespołu *Eriophoro-Sphagnetum recurvi*. Flora rezerwatu obfituje w typowe gatunki wysokotorfowiskowe (rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*, żurawina błotna *Oxycoccus quadripetalus*, modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*). W dolinkowym zespole masowo rosną: rosiczka długolistna *Drosera anglica*, turzyca bagienna *Carex limosa*, bagnańca torfowa *Scheuchzeria palustris* (Urbanek-Rutowicz 1969). Jest to obiekt o dużym znaczeniu dla nauki i dydaktyki; przykład dobrze zachowanych i coraz rzadziej już spotykanych zbiorowisk wysokotorfowiskowych, ciekawy krajobrazowo.

Rezerwat torfowiskowy Wójcik (0,64 ha) — torfowisko, zbiornik wodny oraz niewielki fragment pastwiska koło młyna Wójcik, między prawym brzegiem Widawki, a wschodnią stroną drogi wiejskiej Karkoszki—Kol. Wójcik. Ochronie ma podlegać torfowisko przejściowe z cenną florą na Wysoczyźnie Bełchatowskiej. Obok pospolicie występujących roślin torfowiskowych rośnie tu późnoglacialna, reliktowa turzyca strunowa *Carex chordorrhiza*. Ten borealny gatunek, osiągający południową granicę w Krainie Wielkopolsko-Kujawskiej, na terenie Polski centralnej notowany jest niezwykle rzadko (Hereźniak 1969, Hereźniak, Kurzac i in. 1978). Obok turzycy strunowej występują: turzyca bagienna *Carex limosa*, turzyca dwupienna *C. dioica*, rosiczka długolistna *Drosera anglica* i mieszaniec rosiczki długolistnej z okrągło-

listną — *Drosera obovata* (Olaczek 1971, Hereźniak, Kurzac i in. 1978).

Torfowisko Wójcik z unikalną florą w pełni zasługuje na ochronę w postaci rezerwatu przyrody. W świetle ciągle nasilającej się eksploatacji torfu, osuszania terenów i obniżania poziomu wód gruntowych jest to zadanie tym ważniejsze i czekające pilnie na realizację.

Rezerwat torfowiskowy Dawidów (około 10 ha) leży pośród kompleksów leśnych uroczyska Dawidów, między Przedborzem a Wojciechowem. Na stosunkowo niewielkim obszarze można prześledzić zmienność roślinności od zespołów wysokotorfowiskowych poprzez przejściowe aż do niskotorfowiskowych z dużym udziałem bylin i krzewów. Z ważniejszych roślin odnotowano: rosiczkę długolistną *Drosera anglica*, rosiczkę okrogłolistną *D. rotundifolia*, widłaka torfowego *Lycopodium inundatum* i goździstego *L. clavatum* pływacza średniego *Utricularia intermedia* i wiele innych (Kurkowski, Leder 1976). Projekt czeka na zainteresowanie ze strony wojewódzkich władz konserwatorskich oraz odpowiednią dokumentację naukową.

Rezerwat leśny w pobliżu Ośrodka Hodowli Żubrów w Księżu (około 50 ha) — ma chronić miejscowy ekotyp sosny zwanej „spalską” (Drzał, Olaczek 1978). Najpiękniejsze i najwartościowsze płaty starodrzewu sosnowo-dębowego zachowały się w okolicach Smardzewic. Sosny wyróżniają się dorodnymi kształtami, są gonne, doskonale oczyszczone. Jest to piękny, prześwietlony las o dużych walorach estetycznych, wypoczynkowo-zdrowotnych i naukowych.

Rezerwat florystyczno-leśny Sługocice (8,57 ha). W obrębie lasów Smardzewickich, po obu stronach szosy między Białobrzegami a Sługocicami występuje wielka osobliwość — płat grądu wilgotnego z żywcem dziewięciolistnym *Dentaria enneaphyllos*, gatunkiem charakterystycznym dla buczyny sudeckiej (Czyżewska 1978, Drzał, Olaczek 1978). Informację o nowym i tak osobliwym dla Polski centralnej stanowisku żywca zawdzięczamy M. Ławrynowicz i K. Czyżewskiej, które w 1974 r. prowadziły na tym terenie badania mikologiczne i lichenologiczne. Pierwotnie planowano ochronę pomnikową, później koncepcję zmieniono na ochronę rezerwatową — jako właściwszą formę dla utrzymania tego unikalnego gatunku.

Dentaria enneaphyllos, reprezentująca element holarktyczny i grupę reglową we florze polskiej, na niżu występuje sporadycznie. W Sługocicach rośnie w stosunkowo młodym drzewostanie olszowym, z niewielkim udziałem graba, dębu, brzozy, osiki i sosny. Teren jest podmokły, szczególnie wiosną i późną jesienią, gdy woda opadowa długo zalega tuż pod powierzchnią ściółki. Obok żywca w runie najczęściej spotyka się: gajowca żółtego *Galeobdolon luteum*, miodunkę cimą *Pul-*

monaria obscura, groszek wiosenny *Lathyrus vernus*, szczyra trwałego *Mercurialis perennis*. *Dentaria enneaphyllos* występuje masowo — obficie kwitnie, owocuje i obsiewa się (Kurzac, Czyżewska, Ławrynówicz 1980). Stanowisko jest tym cenniejsze dla nauki i dydaktyki, iż jest drugim znanym z Polski niżowej. Pierwsze istnieje w poznaniu w okolicy Oborników (Czubiński i in. 1977).

Rezerwat florystyczny Taraska (26,90 ha) położony w uroczysku Jaksonek, na prawym brzegu Pilicy, około 3 km na południowy-wschód od Sulejowa. Ma on chronić jedno z największych skupień (około 500 m²) zimoziołu północnego *Linnaea borealis* w Polsce środkowej (Kurowski 1979). Stanowisko w Tarasce należy do najdalej na południe wysuniętych miejsc występowania tej rośliny w kraju.

Rezerwat leśny Prócheńsko (około 50 ha) leży na prawym brzegu Zbiornika Sulejowskiego, w odległości 1 km na północny-zachód od Sulejowa. W lasach mieszanych i monokulturach sosnowych, na żyznych siedliskach świetlistej dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum* i grądu *Tilio-Carpinetum* zachowało się cenne runo z ciepłolubną, ginącą florą. Między innymi rosną tu: dzwoniecznik wonny *Adenophora liliifolia*, pluskwica europejska *Cimicifuga europaea* i lilia złotogłów *Lilium martagon* (Kurowski 1979).

Propozycja poszerzenia granic rezerwatu lipowego Meszcze (do około 20 ha). Położony w rozległym kompleksie leśnym obrębu Meszcze, około 6 km na północny-wschód od Piotrkowa Trybunalskiego. Rezerwat utworzono w celu ochrony naturalnego drzewostanu lipy drobnolistnej, rosnącego wśród uprawianej i protegowanej tu niegdyś sosny (Urbanek 1962). Projektuje się powiększenie rezerwatu o dwa oddziały leśne z dobrze zachowanymi drzewostanami lipy drobnolistnej. Podobnie jak w istniejącym rezerwacie, lipa odnawia się tu intensywnie. Jest dynamiczna, występuje we wszystkich klasach wieku i grubości, wyróżnia się pięknym pokrojem (Kurowski 1979).

Projekt poszerzenia granic rezerwatu leśnego Lubiaszów (do 217,38 ha). Istniejący rezerwat leży w głębi zwartych kompleksów leśnych, ciągnących się od Piotrkowa Trybunalskiego do Tomaszowa Mazowieckiego. Należy on do najcenniejszych w województwie. Ochronie podlega tu fragment naturalnych lasów, często niegdyś spotykanych w Puszczy Pilickiej — grąd z jodłą (Urbanek 1959). W nowo projektowanych granicach znajdują schronienie grupy potężnych dębów w wieku prawie 200 lat, bogate zbiorowiska grądu z jodłą, dębem i lipą drobnolistną oraz ciekawe runo. Między innymi spotyka się tu: pluskwicę europejską *Cimicifuga europaea*, wawrzynka wilczelyko *Daphne mezereum*, naparstnicę wielkokwiatową *Digitalis grandiflora*, mio-

downika melisowatego *Melitis melissophyllum* i pięciornika białego *Potentilla alba* (K u r o w s k i 1979).

Rezerwat krajobrazowy Barkowice Mokre (około 500 ha) obejmuje południową część Zalewu Sulejowskiego, liczne starorzecza i niewielki pas łągu olszowego. Rezerwat ma chronić populacje łąkowe i przelotne ptactwa wodno-błotnego oraz ciekawe zbiorowiska torfowiskowo-szuwarowe (B a j o r 1979).

6. WOJEWÓDZTWO PŁOCKIE

Rezerwat leśny Byszew (około 50 ha) — niewielkie uroczysko położone między Byszewem i Leszmem, po zachodniej stronie drogi Łęczyca—Kutno. W północnej części lasu zachował się wspaniały grąd niski *Tilio-Carpinetum stachyetosum silvaticae* z przestojami ponad 150-letnich dębów, klonem polnym i grabem. W runie obficie rosną: czyściec leśny *Stachys silvatica*, marzanka wonna *Asperula odorata*, kopytnik *Asarum europaeum*, zdrojówka *Isopyrum thalictroides* i fiołek przedziwny *Viola mirabilis*. W środku lasu urzekają swym pięknem 100-letnie zwarte drzewostany grabowe. Las ten jest „jedną z najcenniejszych powierzchni dokumentacyjnych naturalnej szaty roślinnej tej części Polski” (O l a c z e k 1971, 1972).

Rezerwat leśny Studzień (około 42 ha) — uroczysko leśne w dolinie Rgilówki — prawego dopływu Warty. Leży między wsiami Studzień, Budy i Jasieniec. Na glebach brunatnych kwaśnych wykształcił się zespół grodu niskiego *Tilio-Carpinetum stachyetosum silvaticae* z dużym udziałem paklonu *Acer campestre* i wiązu polnego *Ulmus campestris*. W lesie zachowały się grupy potężnych, starych okazów klonów polnych oraz przestoje ponad 100-letnich wiązów pospolitych, dębów szypułkowych, jesionów wyniosłych i grabów. Na szczególną uwagę zasługują drzewiaste egzemplarze czeremchy pospolitej (U r b a n e k - R u t o w i c z 1969). Obiekt niezwykle wartościowy dla nauki; reprezentuje płat naturalnej fitocenozy leśnej, jest ostoją dla rodzimych gatunków drzew.

Rezerwat ornitologiczny Ktery. Ma on obejmować kompleks torfowisk niskich, położonych w pradolinie warszawsko-berlińskiej, między ujściem rzeki Ner do Warty koło miejscowości Dąbie, a Sobotą i Walewicami. Szata roślinna — podstawowy składnik ekosystemu torfowisk — jest zróżnicowana i wysoce produktywna. Ma ona charakter wilgotnych łąk kośnych, turzycowisk, szuwarów, podmokłych olsów i borów bagiennych. Na rozległych obszarach w dolinie Bzury stwierdzono występowanie aż 200 gatunków ptaków przelotnych i koczujących.

cych. Nierzadko osiągają one na tym terenie południowe granice swoich zasięgów. Są to m. in.: łabędź niemy *Cygnus olor*, batalion *Philomachus pugnax*, kulik wielki *Numenius arquata* i sowa błotna *Asio flammea*. Ochrona rezerwatowa, a w przyszłości utworzenie większego pasa strefy chronionego krajobrazu, ma za zadanie zapewnienie stałego kontaktu geograficznie odległym populacjom ptaków i zachowanie ich naturalnych ekosystemów (Tranda, Wojciechowski 1979).

7. WOJEWÓDZTWO CZĘSTOCHOWSKIE

Rezerwat leśny Knieja (67,45 ha) — jest to niewielkie uroczysko położone pośród pól uprawnych w okolicy wsi Knieja. Od północy graniczy ono z rzeką Wiercią. Na glebach brunatnych, zalegających na marglistych glinach oraz fragmentarycznie wykształconych czarnych ziemiach zachował się piękny, ponad 100-letni starodrzew olszowy. Stwierdzono tu zespoły olsu *Carici elongata-Alnetum dryopteridetosum cristatae* oraz łęgu olszowego *Circaeo-Alnetum* (Urbanek-Rutowicz 1969). Runo lasu jest bujne i obfitujące w gatunki. W ekotonie łęgu i grądu niskiego występuje górski gatunek — ciemniżyca zielona *Veratrum lobelianum* (Mowszowicz 1969, Urbanek-Rutowicz 1969). Z roślin chronionych spotyka się tu często listerę jajowatą *Listera ovata* i podkolana białego *Platanthera bifolia* (Urbanek-Rutowicz 1969). Las urzeka malowniczością. Bogata roślinność stanowi wartościową enklawę o swoistych cechach regionalnych.

Rezerwat florystyczno-leśny Kalej I (około 15 ha). Na ochronę zasługuje oddział 199 starego kompleksu leśnego w leśnictwie Wręczyca, nadleśnictwo Kłobuck, położonego tuż za wsią Kalej na północ od szosy Częstochowa—Wręczyca. W około 115-letnim borze mieszanym z udziałem jodły rośnie wiele gatunków rzadkich i chronionych: podrzeń żebrowiec *Blechnum spicant*, narecznica górską *Dryopteris oreopteris*, widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum* i inne. Proponuje się, aby ochroną objąć także niewielkie wydzielenie nasienne (z sosną), znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie starego drzewostanu (Herzaniak — informacja ustna).

Rezerwat torfowiskowy Kalej II — kompleks wilgotnych łąk i torfowisk przejściowych, położonych pomiędzy zaroślami i niskopiennymi borami sosnowymi, na południe od szosy Częstochowa—Wręczyca, tuż przed wsią Kalej. W dolinie rzeki Gorzelanki znalazła schronienie rzadka, subatlantycka turzyca pchła *Carex pulicaris*. Siedliskiem występowania tej rośliny jest wilgotna psiara i sąsiadujące z nią torfowisko przejściowe z udziałem takich gatunków, jak: turzyca prosowata *Carex*

panicea, turzyca *Oedera C. oederi*, przygielka biała *Rhynchospora alba*, rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*, fiołek błotny *Viola palustris* i inne (Hereźniak — informacja ustna).

Rezerwat torfowiskowy Kręciwilk (około 20 ha) — położony na południowo-wschodnich peryferiach Częstochowy, na skraju doliny Warty, po jej prawej stronie. Proponuje się objąć ochroną rezerwatową niewielkie płaty boru bagiennego i torfowiska przejściowego ze śladami eksploatacji, częściowo przekształconego na łąki. W bogatych florystycznie zbiorowiskach m. in. występują: turzyca pchła *Carex pulicaris*, turzyca nitkowata *C. lasiocarpa*, rutewka wąskolistna *Thalictrum lucidum* i pływacz zachodni *Utricularia neglecta* (Hereźniak — informacja ustna).

Obiekt ciekawy przyrodniczo i krajobrazowo. Propozycja utworzenia tu rezerwatu tym pilniej czeka na realizację, iż jest zagrożona ze strony rozwijającego się miasta.

Rezerwat krajobrazowy Przełom Warty pod Częstochową. Projekt utworzenia rezerwatu krajobrazowego na obszarze przylegającym do około 15 km odcinka Warty między Częstochową a Skrzydlowem powstał już przed 1970 r. (Hereźniak, Krasowska, Ławrynówicz 1970). Ten malowniczy odcinek rzeki, wijący się między pagórkami i ostańcami jurajskimi, stanowi naturalną granicę między dwoma mezoregionami — Wyżyną Częstochowską i Wyżyną Wieluńską.

Ochroną rezerwatową należy objąć dno doliny, zbocza, liczne jary, źródła krasowe, ostańce i wierzchovinę ze śladami grodziska na wzgórzu Gąszczyk. Duże zróżnicowanie orograficzne terenu stwarza dogodne warunki bytowania wielu gatunkom roślin o odmiennych wymaganiach i pochodzeniu, wśród których sporą grupę stanowią gatunki pontyjskie. Badania florystyczne wykazały występowanie około 100 gatunków roślin zarodnikowych oraz ponad 500 gatunków roślin naczyniowych. Spośród objętych ochroną prawną należy wymienić: kwitnące okazy bluszczu *Hedera helix*, goryczkę orzęsioną *Gentiana ciliata*, zawilca wielkokwiatowego *Anemone silvestris*, dziewięciśla bezłodygowego *Carlina acaulis*. Z gatunków rzadkich na uwagę zasługują: nasieźrzał pospolity *Ophioglossum vulgatum*, rutewka żółta *Thalictrum flavum*, miłek szkarłatny *Adonis flammeus*, parzydło leśne *Aruncus silvester*, szparag lekarski *Asparagus officinalis*, zaraza czerwona *Orobancha lutea* i inne. Na tym terenie natrafiono również na dwa rzadkie gatunki grzybów — czarkę szkarłatną *Sarcoscypha coccinea* i purchawicę olbrzymią *Langermannia gigantea* (Hereźniak, Krasowska, Ławrynówicz 1973). Bogactwu florystycznemu towarzyszy zróżnicowanie roślinności. W sumie wyróżnionych zostało 15 zespołów roślinnych, w tym rzadki, wapieniolubny zespół torfowiskowy z turzycą

Davalla Valeriano simplicifoliae-*Caricetum davallianae*. Dno doliny Warty wypełniają zbiorowiska roślin wodnych, szuwarowych, łąkowych i torfowiskowych. Zbocza i wysoczyzny oraz wychodnie wapienne pokrywa roślinność naskalna i kserotermiczna oraz zbiorowiska leśne (Hereźniak, Krasowska, Ławrynowicz 1970).

Przedstawione walory przyrodnicze, względy estetyczno-krajobrazowe oraz szeroko pojęta strona praktyczna wskazują na potrzebę szybkiego objęcia tego obszaru ochroną prawną.

Propozycja powiększenia rezerwatu Parkowe w Złotym Potoku. Przewiduje się zwiększenie rezerwatu o cenny pod względem naukowym i turystycznym fragment lasu (około 20 ha) w uroczysku Dąbrowa. Wśród licznych wychodni wapiennych szczególnie wartościową jest osobliwa forma krasowa — ostaniec wapienny zwany „Bramą Twardowskiego”. Cały ten teren porasta około 160-letni las bukowy oraz dębowo-sosnowy w mozaikowym układzie zbiorowisk — ciepłolubnej buczyny sudeckiej *Dentario enneaphyllidis*-*Fagetum* i ciepłolubnych zbiorowisk leśnych, naskalnych i zaroślowych. W bogato rozwiniętym runie wczesną wiosną zwracają uwagę łany białych kwiatów przebiśniegu *Galanthus nivalis* (Hereźniak, Skalski 1974).

Propozycją poszerzenia granic rezerwatu Parkowe winny niezwłocznie zająć się władze konserwatorskie, gdyż w ramach prowadzonej tu działalności gospodarczej, rozpoczęto już wyrąb starej naskalnej buczyny (Hereźniak — informacja ustna).

Na zakończenie chciałabym serdecznie podziękować wszystkim pracownikom Zakładu Botaniki IBS UŁ, którzy pomogli mi w zebraniu informacji na temat powstających rezerwatów przyrody, udostępniając materiały przygotowywane do druku, dokumentacje i notatki terenowe.

8. PIŚMIENNICTWO

- Bajor, B. 1979. O aktywną ochronę środowiska przyrodniczego w rejonie Zalewu Sulejowskiego. *Chrońmy Przyr. ojcz.*, 35, 2: 79—83.
- Czubiński, Z. i in. 1977. *Rezerваты przyrody w Polsce*. PWN, Warszawa—Kraków: 1—484.
- Czyżewska, K. 1973 (maszynopis). *Porosty (Lichenes) Wzgórz Radomszczańskich*. Bibl. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 72—73.
- Czyżewska, K. 1978. *Chemotaksonomia w mikologii i lichenologii*. Mater. Symposium Łódź—Smardzewice 11—13 IX 1978, Łódź.
- Dzięczkowski, A. 1969. *Historia i przyroda Uroczyska Bażantarnia pod Sklerniewiczami*. *Chrońmy Przyr. ojcz.*, 25, 1: 18—24.
- Drzał, M., Olaczek, R. 1978. *Godne ochrony obszary i obiekty przyrodnicze dorzecza Pilicy*. *Studia Ośr. Dok. fizjogr.*, 6: 279—309.

- Filipiak, E. 1978 (maszynopis). *Stosunki florystyczno-fitosocjologiczne zespołów leśnych z udziałem jodły w Nadleśnictwie Grotniki ze szczególnym uwzględnieniem wpływu zanieczyszczeń powietrza na drzewostany jodłowe*. Bibl. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 1—136.
- Filipiak, E., Kurowski, J. K. 1979 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu leśnego Szczawin*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Łódź: 1—9 + mapa.
- Hereźniak, J. 1969. *Nowe stanowisko Carex chordorrhiza Ehrh. w okolicy Radomska*. *Fragm. flor. geobot.*, 15, 1: 69—72.
- Hereźniak, J., Krasowska, H., Ławrynowicz, M. 1970. *Roślinność przełomu Warty pod Częstochową*. *Ziemia Częstochowska*, 8/9: 345—356.
- Hereźniak, J., Krasowska, H., Ławrynowicz, M. 1973. *Flora przełomu Warty pod Częstochową*. *Rocznik Muzeum w Częstochowie*, 3: 35—80.
- Hereźniak, J., Skalski, A. W. 1974. *Szkic do charakterystyki środowiska przyrodniczego regionu częstochowskiego*. *Ziemia Częstochowska*, 10: 65—83.
- Jakubowska-Gabara, J. 1980a (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu leśnego Puszcza Mariańska*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Skierniewice: 1—13 + mapy.
- Jakubowska-Gabara, J. 1980b (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu leśnego Woźniki*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Sieradz: 1—13 + mapa.
- Kurowski, J. K. 1975. *Nowe stanowisko długosza królewskiego Osmunda regalis w województwie łódzkim*. *Chrońmy Przyr. ojcz.*, 31, 3: 57—62.
- Kurowski, J. K. 1979. *Bory i lasy z antropogenicznie wprowadzoną sosną w okolicach środkowej Pilicy*. *Acta Univ. Lodz., Folia bot.*, 2: 69—80.
- Kurowski, J. K., Mamiński, M. (w druku). *Długosz królewski Osmunda regalis L. pod Łodzią*. *Chrońmy Przyr. ojcz.*
- Kurowski, J. K., Mamiński, M. 1980 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu torfowiskowo-leśnego Dobroń*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Łódź: 1—15 + mapa.
- Kurzac, M. 1980 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu leśnego Dąbrowa w Niżankowicach*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Sieradz: 1—14 + mapa.
- Kurzac, M., Czyżewska, K., Ławrynowicz, M. 1980 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu florystyczno-leśnego Sługocice w województwie piotrkowskim*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Piotrków: 1—9 + mapa.
- Kurzac, M., Grzyl, A., Kubiak, J. 1980 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu leśnego Uroczysko Bażantarnia*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Skierniewice: 1—14 + mapa.
- Mamiński, M. (w druku). *Przewodnik — informator Dolina Mrogi*. Wyd. LOP.
- Markowski, J., Szigiero, L., Wojciechowski, Z. 1974. *O utworzenie rezerwatu ornitologicznego w dolinie Bobrówki (pow. Łowicz)*. *Chrońmy Przyr. ojcz.*, 30, 2: 58—64.
- Mowszowicz, J. 1969. *Naturalne stanowisko ciemieżycy zielonej na pograniczu powiatów radomszczańskiego i częstochowskiego*. *Chrońmy Przyr. ojcz.*, 25, 1: 52—53.
- Olaczek, R. 1963. *Zabytki przyrody w dolinie Mrogi pod Łodzią*. *Chrońmy Przyr. ojcz.*, 19, 2: 3—15.
- Olaczek, R. 1971. *Przewodnik po województwie łódzkim*. *Nasza Przyroda*, Wyd. LOP, Łódź: 113—206.
- Olaczek, R. 1972. *Formy antropogenicznej degeneracji leśnych zbiorowisk roślinnych w krajobrazie Polski Niżowej*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 1—170.

- Olaczek, R. 1978. *Chronione i rzadkie składniki flory dorzecza Pilicy*. Studia Ośr. Dzk. fizjogr., 6: 165—180.
- Olaczek, R. 1979a. *Owocujący bluszcz pospolity Hedera helix w Polsce środkowej*. Chrońmy Przyr. ojez., 35, 5: 5—17.
- Olaczek, R. 1979b. *Ochrona przyrody*. W: Stankiewicz, Z. (red.), *Województwo piotrkowskie* — Monografia regionalna: 74—81.
- Olaczek, R., Kurzac, M. 1978 (maszynopis). *Stanowiska owocującego bluszczu w ndl. Złoczew*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Sieradz: 1—8 + mapa.
- Olaczek, R., Kurowski, J. K., Mamiński, M. 1979 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu leśnego Głowno*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Skierniewice: 1—7 + mapa.
- Olaczek, R., Mamiński, M. 1979 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu torfowiskowego Rąbień koło Aleksandrowa Łódzkiego*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Łódź: 1—7 + mapa.
- Olaczek, R., Witośławski, P., Żanet, K. 1980 (maszynopis). *Dokumentacja rezerwatu krajobrazowego Bąkowa Góra*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Piotrków: 1—20 + mapa.
- Rutowicz, H., Sowa, R. 1976. *Buczyna uroczyska Janinów koło Brzezina*. Acta Univ. Lodz., Folia bot., 14: 3—34.
- Siciński, J. 1978 (maszynopis). *Dokumentacja częściowego rezerwatu krajobrazowego Szynkiewów w województwie sieradzkim*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Sieradz: 1—13 + mapa.
- Sowa, R. 1964. *Rezerwat leśny Komarówka*. Zesz. nauk. Uniw. Łódzkiego, ser. II, 16: 173—183.
- Sowa, R., Filipiak, E. 1980 (maszynopis). *Projekt poszerzenia rezerwatów Nowa Wieś i Komarówka oraz połączenie ich w jeden obiekt chroniony*. Wojewódzki Konserwator Przyrody, Sieradz: 1—14 + mapa.
- Tranda, E., Wojciechowski, Z. 1979. *Torfowiska koło Łęczycy muszą być zachowane*. Aura, 3: 26—28.
- Urbanek, H. 1959. *Rezerwat leśny Lubiaszów*. Zesz. nauk. Uniw. Łódzkiego, ser. II, 5: 91—111.
- Urbanek, H. 1962. *Rezerwat lipowy Meszcze*. Zesz. nauk. Uniw. Łódzkiego, ser. II, 12: 121—125.
- Urbanek-Rutowicz, H. 1969. *Udział i rola diagnostyczna mszaków oraz stosunki florystyczno-litosocjologiczne w przewodnich zespołach roślinnych regionu łódzkiego i jego pobrzeży*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 1—235.

9. SUMMARY

Thirty one nature reserves will be formed in the territory of central Poland and enlargement of four the next is planned. There are mostly forest reserves, as well as few peatbogs, floristic and landscape areas. The aim of this project is preservation of the most valuable natural phytocoenoses, group of old trees, and threatened species of plant and animals, and characteristic landscape areas of Poland.

Mgr Maria Kurzac
Zakład Botaniki
Instytut Biologii Środowiskowej
Uniwersytetu Łódzkiego
ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

Wpłynęło do Redakcji Folia sokologica
3 VI 1981